

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.07 Географія
Освітня програма	Географія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «**Методика навчання географії в закладах загальної середньої освіти**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальності **014 Середня освіта** предметної спеціальності **014.07 Географія** освітньої програми **Географія**.

Укладач: Мельничук Володимир Петрович – старший викладач кафедри фізичної географії та раціонального природокористування;
Шароді Ю.В. - асистент кафедри фізичної географії та раціонального природокористування;

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри фізичної географії та раціонального природокористування

протокол № 11 від « 25 » червня 2021 р.

Завідувач кафедри Поп С.С.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету
протокол №8 від «29» червня 2021 р.

Голова науково-методичної комісії Потіш Л.А.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 9	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 270	3	4
Кількість модулів – 4	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійної роботи студента – 3	5/6	5/6
	Лекції:	
	70	20
	Практичні (семінарські):	
	50	16
Вид підсумкового контролю: залік/диф.залік/екзамен	Індивідуальні:	
	30	30
Форма підсумкового контролю: усне опитування	Самостійна робота:	
	120	204

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: викладання навчальної дисципліни «**Методика навчання географії в закладах загальної середньої освіти**» сформувати у студентів знання теоретичних засад методики викладання географії, розвивати їхнє творче методичне мислення, вміння раціональної організації власної педагогічної праці та методичні вміння, спрямовані на виконання функцій вчителя в загальноосвітніх навчальних закладах.

Завдання:

- забезпечити засвоєння теоретичних засад методики викладання географії на основі компетентнісного підходу до побудови його змісту;
- навчити самостійно визначати зміст і методичний апарат викладання географії в школі (методи, методичні прийоми, засоби та форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів);
- формувати вміння працювати з науково-методичною літературою, самостійно проводити наукові дослідження з методики викладання географії, здійснювати діагностування ефективності процесу формування географічних компетентностей, використовувати психологічні методи дослідження особливостей засвоєння учнями навчальної інформації;
- навчити аналізувати шкільні програми, підручники та інші засоби навчання і доцільність застосування дидактичних інструментів у навчально-виховному процесі, проектувати зміст навчання, різні види пізнавальної діяльності учнів і способи їхнього включення у процес навчальної діяльності, планувати педагогічну діяльність учителя (календарно-тематичне планування, проектування уроків, позаурочних заходів тощо);
- забезпечити оволодіння навичками організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці та коригування в процесі ведення уроку, вивчення ступеня і глибини засвоєння програмного матеріалу та його корекції, рівня сформованості інтелектуальних вмінь школярів та їхнього наукового світогляду;
- виробити вміння користуватися методичним апаратом викладання географії;
- підготувати майбутніх учителів до здійснення навчально-виховного процесу у всій його різноманітності;
- забезпечити опанування алгоритмізованими елементами педагогічних технологій та сформувати творче ставлення до їх впровадження.

Відповідно до освітньої програми «**Географія**», вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 4. Здатність працювати в команді.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 11. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).

ЗК 12. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 2. Володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів.

ФК 3. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.

ФК 4. Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).

ФК 5. Здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності.

ФК 6. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

ФК 7. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

ПК 1. Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства.

ПК 2. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному).

ПК 3. Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), материків і океанів, України.

ПК 4. Здатність розуміти та пояснювати особливості природних компонентів і об'єктів у сферах географічної оболонки, взаємозв'язки в ландшафтах.

ПК 5. Здатність пояснювати закономірності територіальної організації суспільного виробництва, просторових процесів і форм організації життя людей.

ПК 6. Здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати й пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення господарства України та свого регіону.

ПК 7. Здатність реалізовувати красноразумний підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Методика навчання географії в закладах загальної середньої освіти**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 1.8 Топографія з основами геодезії

ОК 1.9 Картографія і ГІС

ОК 1.10 Основи екології і екологія людини

ОК 1.12 Педагогіка з основами педмайстерності

ОК 2.1 Загальне землезнавство.

ОК 2.2 Геологія загальна та історична

ОК 2.3 Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів

ОК 2.4 Метеорологія та кліматологія

ОК 2.5 Загальна гідрологія

ОК 2.6 Геоморфологія та палеогеографія плейстоцену

ОК 2.7 Біогеографія

ОК 2.8 Ландшафтознавство

ОК 2.9 Фізична географія материків та океанів і методика її навчання

ОК 2.11 Основи суспільної географії

ОК 2.12 Регіональна економічна і соціальна географія

ОК 2.25 Виробнича практика з позакласної і позашкільної роботи вчителя географії

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Географія**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (РН):

Програмні результати навчання	Шифр РН
--------------------------------------	----------------

Знає закономірності розвитку особистості, вікові особливості учнів, їхню психологію та специфіку сімейних стосунків.	PH 2
Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівень базової середньої освіти).	PH 3
Знає та розуміє особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовує диференціацію навчання, організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.	PH 4
Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.	PH 5
Добирає і застосовує сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів і здійснює самоаналіз ефективності уроків.	PH 8
Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.	PH 9
Здатний проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, уміє виявляти булінг серед учнів та протидіяти йому, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.	PH 10
Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.	PH 11
Знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географічної науки.	PH 13
Пояснює просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.	PH 14
Описує основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих їхніх компонентів, класифікує зв'язки й залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них.	PH 15
Пояснює зміни, які відбуваються в географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює наслідки й детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства.	PH 16
Формує в учнів вміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою і цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій.	PH 17
Застосовує базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії.	PH 18
Розуміє глобальні суспільно-географічні процеси, вміє складати характеристики населення світу, секторів і галузей світового господарства.	PH 20
Характеризує і оцінює природні умови і ресурси, населення та господарство України, її роль і місце в сучасних суспільно-географічних процесах у світі; знає і розуміє географічні особливості свого адміністративного регіону.	PH 21.
Знає, розуміє і демонструє здатність реалізовувати теоретичні й методичні засади навчання географії для виконання освітньої програми в базовій середній школі.	PH 22
Добирає міжпредметні зв'язки курсів географії в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової компетентності відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі	PH 23

«Природознавство»; володіє методикою навчання пропедевтичного курсу «Природознавство».

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Методика навчання географії в закладах загальної середньої освіти**»

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр
Вміти: <ul style="list-style-type: none"> - оперувати базовими поняттями; - організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками; - керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами; - добирати міжпредметні зв'язки курсів географії; - користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі; - керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами; - пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; - застосовувати сучасні освітні технології; - формувати відповідальне ставлення учнів до природи; 	РН 5, 8, 9, 10, 11, 14, 17, 18, 23
Знати: <ul style="list-style-type: none"> - зміст і завдання, основні терміни курсу, його значення; - особливості навчання різnorідних груп учнів, психологію; - основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії; - реалізовувати теоретичні й методичні засади навчання географії; 	РН 2, 3, 4, 13, 22

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Методами навчання є: словесні (лекція, пояснення, бесіда, розповідь), практичні (практична робота), наочні методи (ілюстрації, демонстрації).

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- поточне опитування;
- модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- усне опитування на практичних роботах;
- іспит.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: семінарські заняття, індивідуальні консультації, зворотній зв'язок на лекціях через запитання по ходу лекції або швидке тестування за матеріалом прослуханих лекцій.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота з тем змістового модуля.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит у формі усної перевірки знань.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота		Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	40		100

10	10	10	10	10	10		
----	----	----	----	----	----	--	--

T1, T2 ... – теми семінарських занять

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість, год	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість, год	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	4	30	4	30
Презентація, інд. завдань	4	30	4	30
Модульна контрольна робота	1	40	1	40
Разом	9	100	9	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

До модульного контролю допускаються студенти, які при поточному контролі набрали не менше 10 балів (тобто 25% від максимальної оцінки поточного контролю).

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни проводиться двічі на семестр, згідно розкладу модульних контролів визначених навчальною частиною в межах годин, які відведені на практичні заняття. До початку модульної контрольної роботи студенти мають мати поточні підсумкові бали за практичні роботи та самостійну роботу. Структура модульної контрольної роботи № 1 – це 8 тестових завдань та 2 теоретичні запитання, які дають можливість оцінити навчальні досягнення студента. Кожна правильна відповідь тесту оцінюється у 2 бали, неправильна – 0 балів (разом 16 балів). Якісне виконання теоретичного запитання оцінюється у 12 балів (разом 24 бали). Максимальна кількість балів одержаних під час контрольної роботи становить 40. Виконання модульної контрольної роботи № 2 передбачає таку ж структуру написання та оцінювання як і модульної контрольної № 1. Причому враховується повнота викладу матеріалу, його логічна послідовність, структурність, акуратність оформлення роботи, тощо.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка: національна та ECTS	Критерії оцінювання
90 – 100	Відмінно A	Студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.
82-89	Добре B	Студент повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.
74-81	Добре C	Студенту розкрив теоретичні питання, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце

		окремі неточності.
64-73	Задовільно D	Студент розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається помилок, за рахунок недостатнього розуміння матеріалу.
60-63	Задовільно E	Студент неповністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань студент припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі.
35-59	Незадовільно FX	Студенту не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило такий студент виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.
0-34	Незадовільно F	Студенту, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий студент не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

Студент, який не з'явився на модульну контрольну роботу (з поважних причин, підтверджених документально) має право повторно пройти контроль. Перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці (менше зазначеної в п.5), проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються. Під час другого модульного підсумкового контролю викладач оголошує загальну кількість балів накопичених студентом. Якщо студент набрав 60 і більше балів, то іспит може бути виставлений за результатами модульних контролів на момент оголошення результатів. У разі, якщо студент бажає поліпшити свою оцінку, він складає залік за всією програмою навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Результат підсумкового семестрового контролю за 100-бальною шкалою викладач оголошує студентам на останньому семінарському занятті. Він включає бали отримані при поточному, проміжному та модульному контролі. Студент може покращити позитивну підсумкову оцінку складаючи усний екзамен за програмою дисципліни або йому виставляються підсумкова семестрова оцінка у екзаменаційну відомість та залікову книжку за його бажанням.

Залік проводиться у формі усного опитування з метою з'ясування рівня знань студентів, які виявили бажання покращити підсумкову семестрову оцінку, яку отримано за накопичувальною кредитно-бальною системою, однак не менше 60 балів. Обов'язково складають екзамен студенти, які мають підсумкову семестрову оцінку від 35 до 59 балів (FX), а студенти, які отримали нижче 35 балів не мають права складати екзамен з можливістю повторного вивчення дисципліни.

Критерії оцінювання підсумкового контролю доводяться до відома студентів на першому занятті.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання методики викладання географії

Тема 1. Поняття про методику навчання географії.

Предмет її вивчення. Основні завдання методики на сучасному етапі: визначення і розкриття освітньої, виховної та розвиваючої мети курсів шкільної географії, удосконалення їхнього змісту; розробка та обґрунтування ефективних методів, прийомів, засобів і форм навчання; дослідження педагогічних умов формування системи географічних знань, умінь, навичок, цінностей та життєвих компетентностей. Теоретичні основи методики викладання географії. Методика викладання географії як педагогічна наука. Зв'язок методики викладання з географічною наукою, дидактикою, психологією, логікою і шкільною практикою. Головні проблеми і методи наукових досліджень у галузі методики навчання географії. Принципи географічної освіти і їх сучасні тенденції розвитку. Особливості організації і роль науково-дослідницької роботи вчителя та вдосконалення своєї професійної майстерності. Нормативно-правове забезпечення функціонування і розвитку системи шкільної географічної освіти в Україні. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Підходи до створення Концепції географічної освіти в Україні. Навчальна програма з географії для загальноосвітніх шкіл. Державний стандарт географічної освіти в Україні

Сучасні проблеми методики навчання географії. Удосконалення змісту і структури шкільної географічної освіти. Розробка нових навчальних програм. Навчально-методичне і дидактичне забезпечення географічних курсів у школі. Підвищення ефективності позакласної роботи з географії. Створення нових технологій навчання. Проблема комплексного

використання на уроках географії традиційних і нестандартних методів, засобів та форм навчання.

Вимоги суспільства до фахової підготовки майбутнього вчителя географії. Формування фахових рис особистості необхідних для роботи з школярами. Педагогічна майстерність. Загальноосвітні та світоглядні завдання географічної освіти у середній школі. Розвиток загальної геоекологічної культури та мислення школярів. Розкриття і усвідомлення географічних теорій, гіпотез, закономірностей як основи розвитку мислення учнів. Формування наукового світогляду на уроках географії. Структура та основні компоненти змісту географічної освіти. Теоретичні та емпіричні знання. Світоглядні ідеї, уявлення, поняття, закони і закономірності, причинно-наслідкові зв'язки та фактичні відомості. Єдність географічної оболонки, взаємозв'язок і розвиток усіх компонентів природи і суспільства. Необхідність раціонального використання природних умов і природних ресурсів. Співробітництво країн у вирішенні глобальних проблем людства.

Роль міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків шкільних курсів географії. Географічні уміння і навички. Типи умінь: фізико-географічні, економіко-географічні, екологічні, економічні, картографо-топографічні та ін. Роль шкільної географії в екологічному, моральному та естетичному вихованні; у здійсненні трудового, політехнічного та економічного навчання; у підготовці учнів до майбутньої трудової діяльності.

Проблема концепції змісту та стандартів географічної освіти в Україні. Необхідність забезпечення єдності шкільних курсів та створення узагальнюючого курсу шкільної географії. Проблема створення сучасних підручників і навчально-методичних посібників для вивчення географії. Комп'ютерне забезпечення і застосування інтерактивної дошки. Краєзнавчий принцип як провідний у системі навчання географії в основній школі. Особистість учителя географії. Формування професійних рис. Моральнопедагогічна спрямованість його світогляду. Професійно-педагогічне уміння та здібності учителя: пізнавальні, конструктивні, комунікативні, інформаційні, організаторські. Шляхи їх удосконалення. Засоби і способи професійного самовдосконалення. Теоретична самопідготовка вчителя географії. Робота з психологопедагогічною та методичною літературою, філософське осмислення змісту та структури шкільної географії, процесу формування у школярів географічних знань. Самооцінка власної педагогічної діяльності. Вивчення перспективного педагогічного досвіду вчителів географії (шляхом опрацювання інформаційних джерел та безпосередніх контактів з ними). Творче застосування передового досвіду в практичній діяльності. Розширення і поглиблення краєзнавчого кругозору вчителя географії. Участь у туристично-краєзнавчій роботі. Творча розробка різних типів уроків, позакласних заходів з географії. Перевірка їх ефективності на практиці. Науково-пошукова та експериментальна діяльність учителя географії. Публікація наукових праць, виступи на нарадах, семінарах, конференціях.

Тема 2. Методи педагогічних наукових досліджень у шкільній географії.

Поняття про методи педагогічних наукових досліджень, їх мета, завдання і значення. Сучасні класифікації методів. Методи теоретичного рівня, виявлення та обґрунтування проблеми. Аналіз інформаційних джерел. Визначення і уточнення основних напрямів дослідження. Історичний, статистично-математичний, порівняльний методи. Системно-структурний підхід.

Методи експериментально-емпіричного рівня. Спостереження, його різновиди. Програма та методика спостережень. Вивчення шкільної документації, архівних документів. Бесіда /з учнями, вчителями, батьками/. Метод анкетування. Методичні рекомендації до розробки анкет для вчителів та учнів. Соціометрія, її можливості. Педагогічний експеримент. Психолого-педагогічні вимоги до експерименту. Констатувальний і формувальний експеримент. Розробка методики проведення експериментальної роботи. Визначення експериментальних та контрольних груп /класів/. Узагальнення та обробка експериментальних матеріалів. Обґрунтування висновків. Основні етапи методичного дослідження. Постановка проблеми. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Висунення робочої гіпотези. Формування завдань експериментальної роботи. Експериментальна перевірка робочої гіпотези з обробкою та аналізом результатів. Педагогічні та методичні аспекти існуючих проблем

шкільного курсу географії та методики його навчання. Основні напрями перспективних досліджень.

Тема 3. Принципи навчання географії.

Закономірності і принципи навчання. Принципи навчання як основні правила, провідні положення, що забезпечують навчальну діяльність. Загальнодидактичні та специфічні принципи навчання. Виховний характер навчання. Система географічних знань як теоретична та інформаційна основа для формування географічного аспекту наукового світогляду. Розвиток особистості. Розумове, екологічне, трудове, естетичне і фізичне виховання у процесі засвоєння географічних знань. Принцип науковості. Розкриття змісту і логіки основ географічних наук відповідно до вікових та психолого-педагогічних особливостей учнів. Наукові досягнення сучасної географії. Принцип доступності. Принцип систематичності та системності.

Викладання основ географічних наук у чіткій логічній послідовності, у взаємозв'язку й розвитку. Принцип активності. Свідомість і міцність засвоєння географічних знань. Активна розумова діяльність учнів на всіх етапах навчання. Мотивація навчальної діяльності. Осмислення і цілеспрямоване застосування знань. Урахування раніше набутих знань. Формування особистих поглядів і переконань, почуттів і емоцій. Повторення матеріалу. Принцип наочності. Види географічної наочності. ТЗН. Організація і значення спостережень у природі. Принцип індивідуалізації та диференціації. Принцип генералізації (вичленення основного). Шкільне краєзнавство. Роль і місце краєзнавчого принципу у шкільній географії. Завдання географічного краєзнавства. Комплексне вивчення своєї місцевості та використання краєзнавчих матеріалів у навчальному процесі.

Тема 4. Методи навчання географії.

Поняття про методи й методичні прийоми навчання географії, їх специфічні особливості. Сучасні класифікації методів навчання. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: за джерелами знань (словесні, наочні, практичні); за логікою передачі й сприйняття інформації (індуктивні, дедуктивні); за ступенем самостійності мислення учнів (репродуктивні, проблемно-пошукові, дослідницькі); за ступенем управління навчальною роботою (робота під керівництвом учителя, самостійні роботи).

Методи стимулювання та мотивації учіння: стимулювання інтересу до оволодіння географічними знаннями (пізнавальні ігри, навчальні дискусії, створення проблемних ситуацій); методи стимулювання обов'язку та відповідальності (переконання у значимості засвоєння географічних знань, пред'явлення вимог, заохочення і засудження).

Різні підходи до класифікації методів навчання. Творче поєднання у процесі навчання географії різних методів. Педагогічна майстерність учителя. Усний виклад навчального матеріалу. Бесіда. Розповідь. Пояснення. Інструктаж. Шкільна лекція. Наочні методи навчання. Ілюстрація і демонстрація. Спостереження за географічними об'єктами, природними процесами, господарською діяльністю. Проведення дослідів. Глобус і географічні карти на уроках географії. Графічний метод. Малювання і креслення. Використання наочних посібників. Практичні методи.

Методичні особливості проведення практичних і самостійних робіт з географії. Методика та організація повторення і перевірки географічних знань. Методи усного, письмового та практичного контролю і самоконтролю. Індивідуальне та фронтальне опитування. Програмовані письмові роботи. Екзамени з географії. Досвід учителів географії у розробці та творчому застосуванні методів і методичних прийомів навчання.

Тема 5. Засоби навчання географії та їх класифікація.

Поняття про засоби навчання. Поєднання різних засобів навчання на уроках географії. Функції засобів навчання у шкільній географії. Планування оптимального поєднання засобів і методів навчання на уроках.

Сучасна класифікація засобів навчання з географії. Натуральні об'єкти. Зображення натуральних об'єктів і явищ (об'ємні моделі, картини, малюнки, відеофільми, мультимедійні програми). Описи і зображення предметів і явищ за допомогою умовних засобів (картографічні, графічні, схематичні). Прилади для відтворення та аналізу явищ природи і господарської діяльності людини.

Кабінет географії та вимоги до його обладнання. Основні елементи географічного кабінету. Збереження наочних посібників. ТЗН та їх розміщення. Картосховище.

Географічний майданчик. Його обладнання та значення. Основні відділи географічного майданчика. Проведення практичних робіт на географічному майданчику. Організація систематичних спостережень за погодою.

Географічні карти як джерело географічних знань, їх класифікація. Метод роботи з картою. Значення навчальних карт у розвитку уяви, пам'яті, логічного мислення і мови учнів. Формування вмінь аналізувати, порівнювати, співставляти, робити висновки. Прийоми роботи з різними тематичними картами. Контурні карти. Картосхеми. Глобус та методичні особливості роботи з ним.

Підручник з географії як комплексне джерело географічних знань. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до підручника географії. Зміст і методичний апарат підручника. Основні рубрики підручника. Метод роботи з підручником. Робота з текстом та позатекстовими компонентами. Формування навичок самостійної роботи з підручником.

Статистичні дані у навчанні географії. Прийоми роботи з діаграмами, графіками, статистичними таблицями. Робота з географічними картками та екранними посібниками, їх функції та методичні особливості використання. Візуальні (зорові) засоби навчання. Аудитивні (слухові). Аудіовізуальні (слухозорові)..

Методичні особливості використання на уроках географії навчальних діафільмів, слайдів, відеофільмів. Дидактичні можливості інтерактивної дошки і комп'ютерних навчальних програм. Забезпечення пізнавальної активності школярів. Оптимальне поєднання слова учителя і наочності. Досвід учителів географії з ефективного використання у навчальному процесі засобів навчання

Тема 6. Використання комп'ютерних технологій на уроках географії.

Програмоване навчання на уроках географії. Переваги програмованого навчання: оптимізація управління процесом засвоєння географічних знань, оперативне отримання зворотної інформації від учнів, чітка система контролю і оцінювання знань, індивідуалізація навчання.

Створення програм (алгоритмів навчання), які забезпечують навчальну діяльність школярів у процесі розв'язання ними пізнавальних завдань. Лінійна і розгалужена система програм. Алгоритмізація.

Комп'ютеризація навчання. Місце комп'ютера серед технічних засобів навчання. Створення можливості для здійснення індивідуалізації навчання. Проблема створення якісно нових навчальних комп'ютерних програм. Особливості складання програми. Логіка побудови алгоритму і мова програмування. Врахування при складанні навчаючої програми вікових особливостей. Вимоги до мови програмування: доступність, привабливість (насиченість кольорами, звуками, графічними зображеннями).

Роль учителя у навчальному процесі з географії під час застосування комп'ютерів. Організація самостійної пізнавальної діяльності школярів. Здійснення оперативного керування та надання конкретної допомоги. Використання електронних атласів і навчальних посібників на уроках географії. Проблема створення сучасних електронних підручників з географії.

Тема 7. Форми організації освітнього процесу з географії.

Проблема форм навчання у дидактиці. Класифікація форм навчання географії та необхідність її удосконалення.

Урок як основна форма навчання географії. Вимоги до сучасного уроку. Нетрадиційні (нестандартні) форми проведення уроків та їх місце у системі навчання. Типи і структура уроків географії. Необхідність та шляхи вдосконалення структури сучасного уроку. Забезпечення активізації пізнавальної діяльності учнів та рівня самостійності, підвищення якості і глибини географічних знань, формування творчих умінь і навичок.

Основні типи уроків з географії за дидактичною метою: комбінований, засвоєння нових знань, розширення і поглиблення знань, практикум (виконання практичних робіт), узагальнення і систематизації, корекції і контролю знань тощо. Лекційно-семінарська форма навчання. Організаційно-методичні особливості окремих етапів уроку.

Форми та методи перевірки навчальних досягнень учнів з географії. Зміст, мета та завдання перевірки. Критерії оцінок та їх обґрунтованість. Класифікація домашніх завдань з географії за джерелами знань. Індивідуальні, групові та фронтальні завдання. Методичні вимоги до змісту та обсягу домашніх завдань.

Підготовка учителя географії до уроку. Планування навчально-виховної роботи та його види (календарне, тематичне, поурочне). Визначення змісту, мети, структури та методичних особливостей уроку. Осмислення застосування комплексу відповідних методів, прийомів та засобів навчання. Складання поурочних планів. Організаційно-методичні та структурні особливості підготовки і проведення різних типів уроків.

Перспективний досвід учителів географії щодо удосконалення структури та методики проведення уроків. Навчальні вікторини, диспути, конференції. Ділові та рольові ігри. Інтегровані уроки. Семінарські заняття і практикуми. Уроки із застосуванням мультимедійних комп'ютерних програм. Навчальні екскурсії з географії. Їх зміст, організація та методика проведення. Додаткові заняття (індивідуальні та групові). Консультації. Співбесіди. Домашня навчальна діяльність учнів.

Факультативні заняття як одна з форм навчання географії. Мета та значення факультативних занять. Методика організації факультативу з географії в школі. Орієнтовна тематика факультативів з географії. Особливості планування факультативних занять. Формування пізнавальних інтересів школярів, поглиблення географічних уявлень і понять. Форми проведення факультативних занять. Структура і зміст окремих факультативних курсів, їх зв'язок з шкільною географією. Методи і форми організації навчання. Методика проведення самостійних робіт, екскурсій, конференцій. Розвиток творчої активності учнів. Можливості для навчально-пошукової і дослідної роботи.

Вимоги до знань та вмінь учнів під час роботи факультативів, способи перевірки навчальних досягнень. Додаткові індивідуальні і групові заняття з географії. Організація та методика їх проведення. Особливості додаткових знань з відстаючими учнями. Робота з обдарованими учнями. Підготовка їх до участі в олімпіадах з географії та МАН. Курси за вибором. Можливість урахування інтересів школярів. Тематика курсів за вибором, їх зміст та структура. Спецкурси з основ географічних наук. Інтегровані курси. Вимоги до складання навчальних програм. Досвід учителів географії з питань організації роботи факультативів, додаткових занять і курсів за вибором.

Тема 8. Структурні складові географічного знання та методичні особливості їх формування в школі.

Навчання як процес взаємодії учителя та учнів. Взаємодія у процесі формування знань зі змісту навчальною предмета, педагогічної діяльності учителя (викладання) та пізнавальної діяльності учнів (уміння). Формування теоретичних знань. Особливості засвоєння географічних понять і закономірностей, їх місце у системі географічних знань. Усунення перевантажень змісту за рахунок оптимального відбору навчального матеріалу.

Особливості формування теоретичних та емпіричних знань. Загальні та одиничні уявлення, прийоми їх формування. Роль географічних уявлень у формуванні понять. Робота з географічними фактами. Формування теоретичних уявлень і понять як тривалий процес творчої взаємодії учителя і учнів, спрямований на формування системи знань. Роль учителя у навчально-виховному процесі. Загальні вимоги до формування географічних понять: спостереження предметів і явищ, виділення істотних ознак, уточнення змісту поняття, його поглиблення і застосування. Вибір методу формування прийомів розумової діяльності (порівняння, аналіз, синтез, абстракція, аналогія, узагальнення, систематизація).

Формування прийомів умінь і навичок навчальної діяльності. Робота з картою, робота з типовими планами, характеристики географічних об'єктів. Система практичних та самостійних робіт як необхідна умова формування відповідних умінь і навичок. Творчий характер процесу навчання, його варіантність, урахування індивідуальних особливостей учителя та учнів, психолого-педагогічних та методичних умов. Проблема вдосконалення процесу навчання географії у школах України. Реалізація внутрішньо-предметних та міжпредметних зв'язків шкільної географії.

Тема 9. Проблемний підхід як необхідна умова сучасного навчання географії в загальноосвітній школі.

Система географічних понять та основні логічні прийоми щодо їх формування. Аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, систематизація. Географічні судження. Логічні зв'язки між ними. Розвиток географічного мислення. Закономірність як принцип наукового пізнання. Використання законів логіки у навчально-виховному процесі з географії. Умовивід у навчально-пошуковій діяльності школярів у процесі засвоєння географічних знань. Індукція і дедукція, їх поєднання.

Розвиток умінь і навичок логічно обґрунтовувати географічні судження (теза, аргумент, доказ). Гіпотеза як форма розвитку географічних знань. Способи доведення навчальної гіпотези. Навчальне дослідження як процес пізнання, спрямований на розкриття об'єктивних закономірностей.

Основні етапи дослідження: визначення об'єкту та предмету дослідження; визначення шляхів і методів пошукової діяльності школярів; формування гіпотези (припущення); експеримент, аналіз та узагальнення інформації; перевірка навчального припущення; розкриття нових закономірностей, пояснення процесів і явищ; застосування сформованих знань у практичній навчальній діяльності учнів. Проблемний підхід до вивчення географії у школі. Створення проблемної ситуації. Система проблемних запитань та завдань на уроках географії. Запитання та завдання як форма вираження проблеми. Класифікація запитань та завдань за характером діяльності учнів.

Тема 10. Навчальні екскурсії з географії.

Екскурсія як одна з форм організації навчання у школі. Екскурсії програмні і позапрограмні. Навчально-виховне значення та місце екскурсій у системі навчання. Реалізація під час екскурсій краєзнавчого принципу, забезпечення зв'язку теорії з практикою. Розширення загального, географічного та краєзнавчого кругозору учнів, розвиток їх пізнавальної самостійності.

Теоретична, практична та організаційна підготовка до екскурсії. Зміст, організація та методика проведення екскурсій у природу та на виробництво. Типові плани вивчення та опису географічних об'єктів, передбачених навчальною програмою. Узагальнення та систематизація зібраних матеріалів, їх використання у навчально-виховному процесі на уроках географії.

Змістовий модуль 2. Методика навчання географічних складових у 5-6 класах

Тема 11. Концепція змісту географічної освіти у загальноосвітній школі.

Географічна компонента Державного стандарту освіти у закладах загальної середньої освіти. Сучасні зміни в структурі географічної освіти. Основні концептуальні положення змісту географічної освіти в Україні. Міжнародна хартія географічної освіти. Місце географії у системі загальної середньої освіти. Мета і завдання навчання географії у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів. Основні принципи структури і змісту курсів шкільної географії. Структура шкільної географічної освіти та її особливості у різних освітніх ланках: початкова школа, основна школа, старша школа.

Проблема навчально-методичного комплексу для забезпечення вивчення курсів шкільної географії. Основні вимоги до сучасних підручників та навчальних посібників з географії. Державний стандарт шкільної компоненти географічної освіти, їх зміст, структура та значення. Змістові лінії шкільної географічної освіти. Необхідність урахування стандартів шкільної географії для організації навчально-виховного процесу. Вимоги до формування географічних уявлень і понять, теорій і закономірностей на різних етапах навчального пізнання. Значення та використання концепції змісту і Державного стандарту як базових нормативних документів у роботі вчителя.

Навчальні програми з географії. Пояснювальна записка. Зміст навчальних програм. Логічна послідовність курсів шкільної географії. Програми з географії для 6-9 класів. Курси «Рідний край» (5 клас), «Загальна географія» (6 клас), «Материки та океани» (7 клас), «Україна у світі: природа, населення» (8 клас), «Україна і світове господарство» (9 клас). Авторські програми сучасних курсів географії для профільного навчання у старшій школі.

Багатоваріантність навчальних програм. Навчальна програма з курсу “Географія: регіони та країни” (10 клас). Навчальна програма з курсу “Географічний простір Землі” (11 клас). Можливості навчальних програм для календарно-тематичного планування роботи вчителя географії. Послідовність вивчення розділів і тем в межах курсу. Загальні закономірності структури та оформлення навчальної програми. Програмні практичні роботи та дослідження з географії, їх різновиди. Урахування програмою проведення навчальних екскурсій. Рубрики навчальних програм з географії, їх значення та методичні можливості для забезпечення засвоєння системи географічних знань, послідовного та системного формування необхідних географічних умінь і навичок. Перспективи удосконалення змісту навчальних програм з географії як нормативного документу, що відображає Державний стандарт шкільної географічної освіти.

Єдність і структура шкільних курсів географії як відображення системи географічних знань. Принципи побудови змісту географічної освіти в Україні. Проблема підготовки науково обґрунтованих навчальних програм та підручників. Структура вивчення географічних курсів у загальноосвітній школі. Необхідність краєзнавчого курсу як основи для оволодіння системою географічних знань. Роль і місце курсу «Географія України» у шкільній програмі. Проблема узагальнюючого курсу географії в старшій школі. Розробка програм для профільного навчання. Їх зміст, особливості та завдання. Проблема створення навчально-методичного комплексу, сучасних наочних посібників, комп’ютерних навчальних програм. Необхідність удосконалення фахової підготовки вчителів. Високий рівень кваліфікації і творчий характер праці педагога як необхідна умова реалізації навчально-виховних завдань курсів шкільної географічної освіти.

Тема 12. Методичні особливості вивчення курсів «Природознавство» та «Рідний край» у 5 класі.

Структура і зміст курсів, що забезпечує базу для наступного вивчення географії, його навчально-виховні завдання та значення в розвитку пізнавальних інтересів школярів. Характеристика положення рідного краю в межах України. Вивчення основних форм поверхні, гірських порід та корисних копалин, водних багатств, ґрунтів, рослинності, тваринного світу своєї місцевості. Розкриття найважливіших фізико-географічних закономірних зв’язків.

Методичні особливості вивчення закладів освіти, культури і науки своєї місцевості, населення та його господарської діяльності, шляхів сполучення. Вимоги до навчальних досягнень учня в курсах «Природознавство» та «Рідний край». Система практичних робіт та досліджень з географії у 5 класі. Значення, зміст та методичні особливості проведення практичних робіт з метою вивчення природи, населення та господарства своєї області, шляхів сполучення, закладів освіти, науки і культури. Спостереження на місцевості під час екскурсій. Урахування вікових особливостей учнів 5 класу при виборі форм і методів навчання.

Тема 13. Методичні особливості вивчення курсу "Загальна географія" (6 клас).

Мета та навчально-виховні завдання курсу. Його місце у системі шкільних географічних знань. Опорні знання для формування системи фізико-географічних понять. Основні об’єкти загальної фізичної географії: план і карта, оболонки Землі, природний комплекс, компоненти природи та взаємозв’язки між ними. Ознайомлення з основними методами географічних досліджень та формами їх організації, з історією географічної науки та її сучасними досягненнями. Розкриття елементарних понять про населення Землі та політичну карту світу.

Формування в учнів прийомів навчальної діяльності з просторовими поняттями і уявленнями /визначення азимута, орієнтування, вимірювання відстані, висот місцевості, крутизни схилу тощо/; з топографокартографічними знаннями; з загальними та одиничними фізикогеографічними поняттями і уявленнями; з вивченням географічних об’єктів і явищ на місцевості (рельєф, погода, ПК та ін.). Послідовність вивчення матеріалу. Типологічна схема характеристики оболонок Землі: літосфери, атмосфери, гідросфери, біосфери, географічної оболонки. Склад та будова оболонок. Основні явища, властивості і процеси розвитку. Взаємозв’язки та закономірності в оболонках. Історія та методи наукових досліджень. Господарська діяльність людини та охорона природи.

Вимоги до навчальних досягнень школярів. Їх оцінювання. Розвиток розумової активності учнів. Урахування їх індивідуальних та вікових особливостей. Методи роботи з підручником, навчальними посібниками, практикумами, додатковою літературою. Робота з

картами атласу. Розвиток умінь і навичок школярів працювати з картою як джерелом знань. Урізноманітнення і поступове ускладнення роботи з картою. Організація та методика спостережень у природі. Календар погоди. Фенологічні спостереження. Формування розуміння взаємозв'язків між компонентами природи. Система програмних практичних робіт. Особливості проведення практичних робіт у класі і на місцевості. Організація та методика проведення навчальних екскурсій. Застосування активних методів і форм навчання в 6 класі. Досвід навчання з виконанням схематичних засобів.

Змістовий модуль 3. Методика навчання географії у 7 класі

Тема 14. Курс “Материки та океани” (7 клас): методичні особливості вивчення курсу, його навчально-методичне забезпечення, нетрадиційні авторські методики у 7 класі. Мета і навчально-виховні завдання курсу. Його логічний зв'язок з курсом «Загальна географія». Формування та розвиток знань про будову, закономірності розвитку географічної оболонки та великих природних комплексів земної кулі. Розвиток розумових здібностей школярів, умінь логічно мислити, аналізувати, узагальнювати, порівнювати, розкривати причинно-наслідкові зв'язки.

Тема 15. Формування прийомів роботи з навчальними картами.

Розвиток практичних навичок працювати з матеріалами підручника. Структура і зміст навчального матеріалу. Відображення у структурі і змісту курсу основних ідей, понять і закономірностей, які характеризують науковий рівень фізико-географічних знань про материки та океани. Екологічне значення курсу в системі географічної освіти. Послідовність вивчення океанів і материків та її обґрунтування. Типові плани характеристики географічних об'єктів. Методичний апарат підручника. Ілюстративний матеріал. Запитання і завдання. Додаткові рубрики підручника.

Тема 16. Формування прийомів навчальної роботи.

Прийоми складання комплексних описів природи різних територій. Ускладнення прийомів роботи з тематичними картами атласу та підручником. Зростання можливостей щодо «читання» карт. Складання узагальнюючих таблиць, схем і картосхем за текстом підручника та картами з метою формування загальних понять (кліматичний пояс, природна зона та ін.) Система практичних робіт, передбачених навчальною програмою. Поступове ускладнення завдань для практичних та самостійних робіт. Організація активної пізнавальної діяльності, групової роботи учнів. Проблемний підхід. Самостійна робота учнів. Розв'язання пізнавальних завдань. Перспективний досвід учителів. Його значення та творче застосування. Поняття про нетрадиційні методики навчання географії. Нестандартні підходи до вивчення курсів шкільної географії в Україні.

Змістовий модуль 4. Методика навчання географії у 8-9 класах

Тема 17. Курси географії України (8-9 класи): методичні особливості, навчально-методичне забезпечення, інтерактивні форми навчання у 8-9 класах.

Мета та навчально-виховні завдання курсу. Розвиток розумових здібностей школярів. Світоглядні функції даного курсу. Формування поняття про Україну як європейську державу. Структура і зміст курсів: «Україна у світі: природа, населення» (8 клас), «Україна і світове господарство» (9 клас). Фізична, економічна і соціальна географія, їх взаємозв'язок. Система понять курсів. Закономірності та причинно-наслідкові зв'язки у природі та господарстві. Логічний аналіз структури і змісту географії України. Методика застосування підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів. Тематичні карти України та областей, прийоми роботи з ними. Формування знань і умінь та вимоги до них.

Тема 18. Краєзнавчий принцип в курсах географії України.

Активізація пізнавальної діяльності учнів. Розвиваюче навчання. Запровадження методики, яка передбачає самостійну пошукову роботу учнів. Проблемний підхід до вивчення провідних понять і закономірностей. Групова форма роботи. Система практичних і самостійних робіт та досліджень у 8-9 класах, їх поступове ускладнення. Міжпредметні зв'язки. Формування уявлень і понять, розкриття найважливіших географічних закономірностей. Використання опорних знань, логічних зв'язків між поняттями.

Тема 19. Схематичні матеріали як засіб підвищення ефективності навчального процесу.

Вимоги до робіт на контурних картах. Використання практикумів та дидактичних матеріалів. Перспективний досвід вчителів, його значення та творче застосування. Інтерактивні форми навчання в курсах географії України у 8-9 класах. Методика організації та проведення навчальних конференцій, диспутів, вікторин, рольових та ділових ігор, тематичних атестацій.

Тема 20. Особливості навчання географії у старшій школі.

Проблема профільного навчання географії у старшій школі. Багатоваріантність авторських навчальних програм для профільного навчання. Створення навчально-методичного забезпечення для вивчення географічних курсів у 10-11 класах. Школи (класи) з поглибленим вивченням географії, їх мета і завдання. Навчальні програми для шкіл з поглибленим вивченням географії. Додаткові географічні курси, їх зміст та структура. Можливості для вибору додаткових курсів географії у спеціалізованих класах.

Особливості планування навчально-виховної роботи в школах (класах) з поглибленим вивченням географії. Система практичних і самостійних робіт в додаткових географічних курсах, їх значення для формування географічних умінь і навичок. Засвоєння додаткових географічних понять і закономірностей для розширення та поглиблення теоретичних та практичних знань з географії.

Запровадження нетрадиційних методик і форм навчання в класах з поглибленим вивченням географії. Методичні особливості проведення навчальних занять у формі конференцій, диспутів, ділових ігор, вікторин тощо. Умови для створення класу з поглибленим вивченням географії. Основні етапи організаційної роботи. Варіанти відбору учнів: співбесіда, тестування, екзамени. Курси географії у 10-11 класах: «Географія: регіони та країни» (10 клас), «Географічний простір Землі» (11 клас).

Методичні особливості курсів, їх навчально-методичне забезпечення, інтерактивні форми навчання. Перспективи щодо удосконалення навчальних програм з географії для профільного навчання у старшій школі. Розширення курсів за вибором. Збільшення кількості годин. Досвід роботи вчителів у класах з поглибленим вивченням географії. Мета і навчально-виховні завдання курсів географії у 10-11 класах, їх світоглядне значення. Розвиток географічної культури особистості. Формування сучасної соціально-економічної картини світу. Зміст і структура курсів. Загальна економіко-географічна характеристика світу та регіональні характеристики. Регіональний огляд окремих країн світу. Глобальні проблеми людства. Система загальних понять курсів. Система причинно-наслідкових зв'язків у курсах географії у 10-11 класах.

Залежність розвитку та розміщення населення і господарства від природних, соціально-економічних, політичних та історичних умов. Вплив природних умов і природних ресурсів, економіко-географічного положення на розміщення та розвиток галузей господарства. Формування економіко-географічних знань і умінь, основні вимоги до них. Методичні умови навчання в старших класах. Лекційні та семінарські заняття. Раціональне поєднання дедуктивного та індуктивного методів. Системний підхід. Організація навчальних конференцій та дискусій з актуальних проблем сучасності. Навчально-пошукова діяльність школярів.

Прийоми розкриття причиннонаслідкових та закономірних зв'язків. Система практичних робіт і досліджень в курсах географії у 10-11 класах. Формування навчально-інтелектуальних умінь (застосування аналізу, синтезу, порівняння, конкретизації, систематизації фактів тощо); навчальноінформаційних умінь (самостійне розв'язання навчальних завдань, розрахунки, розкриття причинно-наслідкових зв'язків та ін.); навчальнокомунікативних умінь (підготовка виступів та повідомлення, реферату, рецензії, графічного конспекту та ін.). Методичний аналіз підручників та посібників для 10-11 класів, їх відповідність сучасним психолого-педагогічним вимогам і віковим особливостям школярів. Інтерактивні форми навчання на уроках географії у 10 класі.

Тема 21. Оцінювання навчальних досягнень учнів з географії у школі.

Місце і значення педагогічного контролю у сучасній дидактичній системі з географічної освіти. Мета і завдання педагогічного контролю. Психолого-педагогічні вимоги до здійснення контролю у навчальновиховному процесі з географії у старшій школі. Функції контролю:

діагностична, навчально-розвивальна, контролююча. Основні види контролю: попередній (діагностичний), поточний, періодичний, підсумковий. Форми контролю: усна, письмова, практично-самостійна, комп'ютерна. Дванадцятибальна шкала оцінювання навчальних досягнень учнів з географії. Рівні та категорії оцінювання досягнень школярів. Особливості оцінювання навчальних досягнень з географії. Поточний контроль та його різновиди. Тематичне оцінювання з географії, його особливості. Форми організації та проведення тематичного контролю.

Тема 22. Державна атестація школярів з географії у закладах загальної середньої освіти. Підготовка учнів до проходження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень з географії.

Державна атестація учнів загальноосвітніх закладів з географії. Мета, завдання, зміст та форми проведення державної атестації школярів з географії у випускних класах (9 та 11). Підготовка учнів до державної атестації. Форми організації та проведення державної атестації учнів з географії. Центри незалежного оцінювання як сучасна система підсумкового оцінювання навчальних досягнень школярів за період навчання у загальноосвітній школі та можливість зарахування вступних іспитів у заклади вищої освіти України. Зміст завдань для незалежного тестування учнів з географії. Особливості підготовки школярів до складання ЗНО з географії.

6.2. Структура навчальної дисципліни (для денної форми навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання:					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальні роботи	самостійна робота	
Модуль 1. Загальні питання методики викладання географії						
Тема 1. Поняття про методику навчання географії.	11	3	2		1	5
Тема 2. Методи педагогічних наукових досліджень у шкільній географії.	13	3	2		2	6
Тема 3. Принципи навчання географії.	10	2	2		1	5
Тема 4. Методи навчання географії.	13	3	2		2	6
Тема 5. Засоби навчання географії та їх класифікація.	11	3	2		1	5
Тема 6. Використання комп'ютерних технологій на уроках географії.	10	2	2		1	5
Тема 7. Форми організації освітнього процесу з географії.	13	3	2		2	6
Тема 8. Структурні складові географічного знання та методичні особливості їх формування в школі.	11	3	2		1	5
Тема 9. Проблемний підхід як необхідна умова сучасного навчання географії в загальноосвітній школі.	13	3	2		2	6

Тема 10. Навчальні екскурсії з географії.	10	2	2		1	5
Модульна контрольна 1	1		1			
Разом за модуль	116	27	21		14	54
Модуль 2. Методика навчання географічних складових у 5-6 класах						
Тема 11. Концепція змісту географічної освіти у загальноосвітній школі.	11	3	2		1	5
Тема 12. Методичні особливості вивчення курсів «Природознавство» та «Рідний край» у 5 класі.	12	3	2		2	6
Тема 13. Методичні особливості вивчення курсу "Загальна географія" (6 клас).	12	3	2		2	6
Модульна контрольна 2	1		1			
Разом за модуль	38	9	7		5	17
Разом за семестр	154	36	28		19	71
Змістовий модуль 3. Методика навчання географії у 7 класі.						
Тема 14. Курс "Материки та океани" (7 клас)	15	4	3		2	6
Тема 15. Формування прийомів роботи з навчальними картами.	12	3	3		1	5
Тема 16. Формування прийомів навчальної роботи.	11	3	2		1	5
Модульна контрольна 3	1		1			
Разом за модуль	39	10	9		4	16
Змістовий модуль 4. Методика навчання географії у 8-9 класах						
Тема 17. Курси географії України (8-9 класи): методичні особливості, навчально-методичне забезпечення, інтерактивні форми навчання у 8-9 класах.	15	4	2		2	7
Тема 18. Красзнавчий принцип в курсах географії України.	12	4	2		1	5
Тема 19. Схематичні матеріали як засіб підвищення ефективності навчального процесу.	12	4	2		1	5
Тема 20. Особливості навчання географії у старшій школі.	13	4	2		1	6
Тема 21. Оцінювання навчальних досягнень учнів з географії у школі.	12	4	2		1	5
Тема 22. Державна атестація школярів з географії у закладах загальної середньої освіти. Підготовка учнів до проходження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень з географії.	12	4	2		1	5
Модульна контрольна 4	1		1			
Разом за модуль	77	24	13		7	33
Разом за семестр	116	34	22		11	49
Разом за рік	270	70	50	-	30	120

6.2. Структура навчальної дисципліни (для заочної форми навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	Форма навчання:	
	У	у тому числі

	сь ог о	ле кц ії	пр ак ти чн і (с ем ін ар сь кі)	ла бо ра то рн і	ін ди ві ду ал ьн а ро бо та	самост ійна робота
Модуль 1. Загальні питання методики викладання географії						
Тема 1. Поняття про методику навчання географії.	11	0,5	0,5		1	9
Тема 2. Методи педагогічних наукових досліджень у шкільній географії.	13,5	1	0,5		2	10
Тема 3. Принципи навчання географії.	12,5	1	0,5		1	10
Тема 4. Методи навчання географії.	13,5	1	0,5		2	10
Тема 5. Засоби навчання географії та їх класифікація.	11	0,5	0,5		1	9
Тема 6. Використання комп'ютерних технологій на уроках географії.	11	0,5	0,5		1	9
Тема 7. Форми організації освітнього процесу з географії.	13,5	1	0,5		2	10
Тема 8. Структурні складові географічного знання та методичні особливості їх формування в школі.	11	0,5	0,5		1	9
Тема 9. Проблемний підхід як необхідна умова сучасного навчання географії в загальноосвітній школі.	13,5	1	0,5		2	10
Тема 10. Навчальні екскурсії з географії.	11	0,5	0,5		1	9
Модуль 2. Методика навчання географічних складових у 5-6 класах						
Тема 11. Концепція змісту географічної освіти у загальноосвітній школі.	12	0,5	0,5		1	10
Тема 12. Методичні особливості вивчення курсів «Природознавство» та «Рідний край» у 5 класі.	14	1	1		2	10
Тема 13. Методичні особливості вивчення курсу "Загальна географія" (6 клас).	13,5	1	0,5		2	10
Разом за семестр	161	10	7	-	19	125
Змістовий модуль 3. Методика навчання географії у 7 класі.						
Тема 14. Курс "Материки та океани" (7 клас)	14	1	1		2	10
Тема 15. Формування прийомів роботи з навчальними картами.	11	1	0,5		1	8,5
Тема 16. Формування прийомів навчальної роботи.	11	1	0,5		1	8,5
Змістовий модуль 4. Методика навчання географії у 8-9 класах						
Тема 17. Курси географії України (8-9 класи): методичні особливості, навчально-методичне забезпечення, інтерактивні форми навчання у 8-9 класах.	16	1	2		2	11
Тема 18. Красознавчий принцип в курсах географії України.	11	1	1		1	8
Тема 19. Схематичні матеріали як засіб підвищення ефективності навчального процесу.	11	1	1		1	8
Тема 20. Особливості навчання географії у старшій школі.	12	1	1		1	9

Тема 21. Оцінювання навчальних досягнень учнів з географії у школі.	11	1	1		1	8
Тема 22. Державна атестація школярів з географії у закладах загальної середньої освіти. Підготовка учнів до проходження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень з географії.	12	2	1		1	8
Разом за семестр	109	10	9	-	11	79
Разом за рік	270	20	16	-	30	210

6.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Поняття про методику навчання географії.	2	0,5
2	Тема 2. Методи педагогічних наукових досліджень у шкільній географії.	3	0,5
3	Тема 3. Принципи навчання географії.	2	0,5
4	Тема 4. Методи навчання географії.	2	0,5
5	Тема 5. Засоби навчання географії та їх класифікація.	2	0,5
6	Тема 6. Використання комп'ютерних технологій на уроках географії.	2	0,5
7	Тема 7. Форми організації освітнього процесу з географії.	2	0,5
8	Тема 8. Структурні складові географічного знання та методичні особливості їх формування в школі.	2	0,5
9	Тема 9. Проблемний підхід як необхідна умова сучасного навчання географії в загальноосвітній школі.	2	0,5
10	Тема 10. Навчальні екскурсії з географії + модульна контрольна робота.	3	0,5
11	Тема 11. Концепція змісту географічної освіти у загальноосвітній школі.	2	0,5
12	Тема 12. Методичні особливості вивчення курсів «Природознавство» та «Рідний край» у 5 класі.	2	2
13	Тема 13. Методичні особливості вивчення курсу "Загальна географія" (6 клас) + модульна контрольна робота.	3	0,5
14	Тема 14. Курс "Материків та океанів" (7 клас)	3	2
15	Тема 15. Формування прийомів роботи з навчальними картами.	3	0,5
16	Тема 16. Формування прийомів навчальної роботи + модульна контрольна робота.	3	0,5
17	Тема 17. Курси географії України (8-9 класи): методичні особливості, навчально-методичне забезпечення, інтерактивні форми навчання у 8-9 класах.	2	2
18	Тема 18. Красезнавчий принцип в курсах географії України.	2	0,5
19	Тема 19. Схематичні матеріали як засіб підвищення ефективності навчального процесу.	2	0,5
20	Тема 20. Особливості навчання географії у старшій школі.	2	1
21	Тема 21. Оцінювання навчальних досягнень учнів з географії у школі.	2	0,5
22	Тема 22. Державна атестація школярів з географії у закладах загальної середньої освіти. Підготовка учнів до проходження	3	0,5

	зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень з географії + модульна контрольна робота.		
		Разом	50
			16

6.5. Індивідуальні завдання (у разі потреби)

Теми курсових робіт здобувачі можуть обирати самостійно. Якщо здобувач пропонує тему, якої нема в переліку, але вона стосується дисципліни, то за узгодженням з керівником - можна писати курсову із запропонованої теми.

Теми курсових робіт (за вибором студента) з дисципліни «**Методика викладання географії в закладах загальної середньої освіти**»:

1. Роль міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків шкільних курсів географії.
2. Проблема концепції змісту та стандартів географічної освіти в Україні.
3. Сучасні проблеми методики навчання географії.
4. Використання методів експериментально-емпіричного рівня у географії.
5. Використання анкетування у географії.
6. Методичні особливості проведення практичних і самостійних робіт з географії.
7. Розробка завдань для іспиту з географії.
8. Сучасна класифікація засобів навчання з географії.
9. Географічний майданчик.
10. Роль учителя у навчальному процесі з географії під час застосування комп'ютерів.
11. Форми та методи перевірки навчальних досягнень учнів з географії.
12. Факультативні заняття як одна з форм навчання географії.
13. Екскурсія як одна з форм організації навчання у школі.
14. Проблема навчально-методичного комплексу для забезпечення вивчення курсів шкільної географії.
15. Особливості проведення практичних робіт у класі і на місцевості.
16. Особливості планування навчально-виховної роботи в школах (класах) з поглибленим вивченням географії.
17. Тематичне оцінювання з географії, його особливості
18. Тощо, запропоновані теми.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА (у разі потреби)

Технічні засоби: мультимедійна техніка, Інтернет ресурси з доступом під час лекції; Дидактичні матеріали: електронні варіанти навчально-методичних матеріалів, завдання для модульного та підсумкового контролю, матеріали лектора до дисципліни в системі віртуального навчання «Moodle».

Програмне забезпечення наявне в комп'ютерних класах та індивідуальне у студентів і викладачів.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Географія. 6-11 клас: навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016/2017 н. р. з коментарем провідних фахівців. – Х.: Видавництво «Ранок», 2016. – 96 с.
2. Кобернік С.Г. Науково-методичні засади географічної освіти в основній школі: монографія / С.Г. Кобернік. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 346 с.

3. Концепція географічної освіти в основній школі /Інститут педагогіки НАПН України /за заг. ред.: О.М. Топузов, О.Ф. Надтока, Л.П. Вішнікіна, А.С. Доброскок та ін. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 30 с
4. Лаврук М.М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 136 с.

Додаткова література

1. Самойленко В.М. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник (з грифом МОН України) / В.М.Самойленко, Я.Б.Олійник, Л.П.Вішнікіна, І.О.Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2015.
2. Кобернік С.Г. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів з методики навчання географії у контексті розвитку вищої школи в Україні [Електронний ресурс] / С.Г. Кобернік // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2015. - № 1. – С. 29-35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2015_1_8

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 2020/ 2021 н.р. без змін; зі змінами (Додаток 1).
21 (потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____ Поп С.С.
(підпис) (Прізвище
ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище
ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20____ / 20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище
ініціали)